
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Miranda Garriga, Ruth. Cambios en las relaciones económicas de Sudáfrica en el contexto de la reconfiguración política actual. 2024. (Grau en Ciència Política i Gestió Pública)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/321228>

under the terms of the license

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

**Canvis en les relacions econòmiques de Sud-àfrica en el
context de la reconfiguració política actual**

Autora: Ruth Miranda Garriga

Tutor: Sergi Cutillas Márquez

26 de maig de 2025

Grau en Ciències Polítiques i Gestió Pública

Ruth Miranda Garriga

Resum: En un context de transició cap a un sistema mundial multipolar i de creixent inestabilitat financera global, la financerització s'ha consolidat com una dinàmica central de les relacions econòmiques internacionals. Aquesta recerca analitza com aquest fenomen ha influït les relacions entre Sud-àfrica i la Unió Europea des de la crisi financera de 2007-2008 utilitzant un enfocament mixt. A partir de les teories de la financerització, el sistema-món i el rol als BRICS, s'examina la posició sud-africana com a actor de la semiperifèria amb vincles tant amb el Nord Global com el Sud. La financerització ha intensificat les vulnerabilitats als canvis externs de Sud-àfrica, alhora que ha diversificat les seves aliances comercials i ha obert portes a noves dependències.

Paraules clau: financerització, Sud-àfrica, reconfiguració política, Unió Europea, BRICS, la Xina, vulnerabilitat financera, fluxos de capital.

Resumen: En un contexto de transición hacia un sistema mundial multipolar y de inestabilidad financiera global creciente, la financiarización se ha consolidado como una dinámica central de las relaciones económicas internacionales. Esta investigación analiza cómo este fenómeno ha influido en las relaciones entre Sudáfrica y la Unión Europea desde la crisis financiera de 2007-2008 utilizando una metodología mixta. A partir de las teorías de la financiarización, el sistema-mundo y el papel en los BRICS, se examina la posición sudafricana como actor de la semiperiferia con vínculos tanto en el Norte Global como en el Sur. La financiarización ha intensificado las vulnerabilidades de Sudáfrica frente a los cambios externos, a la vez que ha diversificado sus alianzas comerciales y ha abierto puertas a nuevas dependencias.

Palabras clave: financiarización, Sudáfrica, reconfiguración política, Unión Europea, BRICS, China, vulnerabilidad financiera, flujos de capital.

Abstract: In a context of transition toward a multipolar world system and increasing global financial instability, financialisation has become a central dynamic in international economic relations. This research analyses how this

phenomenon has influenced the relationship between South Africa and the European Union since the financial crisis of 2007-2008, using a mixed-methods approach. Based on the theories of financialisation, the world-system and the role of BRICS, the South African position is examined as an actor in the semi-periphery with ties to both the Global North and the South. Financialisation has intensified South Africa's vulnerabilities to external changes while diversifying its trade alliances and opening doors to new dependencies.

Key words: financialisation, South Africa, political reconfiguration, European Union, BRICS, China, financial vulnerability, capital flows.

Índex

1. Introducció.....	3
2. Marc teòric	5
2.1. La teoria de la financerització	6
2.2. Els BRICS en la globalització	8
2.3. La teoria de centre-perifèria de Prebisch i teoria del sistema-món de Wallerstein	9
3. Model d'anàlisi.....	12
4. Metodologia	13
5. Resultats.....	14
6. Discussió i conclusions	22
7. Bibliografia	23
8. Annexos.....	28

Índex de figures

Figura 1. Percentatge de les exportacions (2006-2022)	15
Figura 2. Percentatge de les importacions (2006-2022)	16
Figura 3. Exportacions per productes (2006-2022).....	17
Figura 4. Importacions per productes (2006-2022).....	17
Figura 5. Balança de pagaments (2006-2023)	18
Figura 6. IED i inversió de cartera (2006-2023).....	19
Figura 7. Endeutament de Sud-àfrica (2008-2023).....	20

1. Introducció

Des de la crisi financera de 2007-2008, el fenomen de la financerització –definit com “la proliferació de mercats, institucions i actors financers en el funcionament de les economies que han sorgit des del col·lapse de Bretton Woods” (Ashman et al., 2011, p. 174)– té una rellevància creixent en les relacions internacionals. En el cas de Sud-àfrica, aquest procés s’ha manifestat a través d’un augment dels fluxos especulatius a curt termini, una sortida sostinguda de capital i un model de creixement desigual que existeix post-apartheid, com identifica Ashman (2011). Aquest treball parteix d’aquestes aportacions per examinar com aquestes dinàmiques s’han manifestat en el període recent.

L’anàlisi se centrarà en Sud-àfrica com a actor regional clau i país de la semiperifèria del sistema-món, amb una posició marcada per una dependència econòmica que podria condicionar el seu desenvolupament i la seva autonomia. Es posa especial atenció a la seva relació amb la Unió Europea (UE), principal soci comercial, per analitzar com la financerització ha influït en aquest vincle. Per tal d’entendre la tendència de la financerització entre Sud-àfrica i la UE, s’estudiaran els següents punts d’inflexió recents: la crisi financera de 2007-2008 com a element de canvi en el context global; el Brexit com a factor disruptiu en les relacions amb la UE i la Gran Bretanya; i la COVID-19 com a crisi sanitària mundial on hi ha una reducció dels fluxos de persones, l’activitat econòmica i el comerç exterior.

Es planteja la següent pregunta de recerca: “Com la financerització afecta les relacions entre Sud-àfrica i la UE des de la crisi de 2007-2008?”.

La temàtica escollida permet explorar el paper de la financerització i la seva influència en les relacions internacionals, especialment pel que fa a la dependència econòmica, la cooperació, els fluxos financers, el comerç global i el desenvolupament econòmic. Així permet analitzar com la financerització ha impactat no només les relacions econòmiques, sinó també el paper de Sud-àfrica com a actor global.

El pes actual de les relacions comercials entre Sud-àfrica i la UE, evidencia les asimetries existents. Al 2022, la UE va representar un 21,00% de les exportacions sud-africanes i un 21,83% de les importacions, consolidant-se com el principal soci comercial de Sud-àfrica (WITS, 2022). En canvi, Sud-àfrica només va representar un 1,01% de les exportacions europees i un 0,89% de les importacions totals, posicionant-se com el primer país africà amb major comerç amb la UE i situant-se en la vintena posició en el rànquing de socis comercials de la UE (Eurostat, 2024).

He escollit aquest tema perquè tinc un especial interès personal. La cooperació i interdependència entre les potències mundials i països africans em sembla una forma d'expressar la història i la connexió neoimperialista, rellevant per entendre les relacions actuals. Aquest treball ofereix una mirada innovadora sobre la interacció entre la financerització global i les dinàmiques geopolítiques de Sud-àfrica, especialment en el context dels BRICS (Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica). Es pretén oferir a una comprensió més equilibrada de les relacions internacionals, posant en relleu que, malgrat les narratives dominants que tendeixen a simplificar el paper d'Àfrica, les interdependències globals són, en realitat, mútues i complexes.

Els objectius generals per definir l'enfocament de la investigació, són els següents:

- **Analitzar l'impacte de la financerització en les relacions econòmiques entre Sud-àfrica i la UE des de la crisi financera de 2007-2008**, posant èmfasi en els fluxos comercials i financers, així com la configuració d'una dependència estructural.
- **Estudiar el rol de Sud-àfrica com un actor clau tant regional com internacional**, contemplant les dinàmiques de poder que implica la seva posició a la semiperifèria i el rol als BRICS.
- **Explorar com la financerització ha influït en el desenvolupament econòmic de Sud-àfrica**, mitjançant la dependència a capitals externs i la diversificació d'aliances.

Els objectius específics per descriure els aspectes centrals de la recerca, són els següents:

- **Identificar les principals tendències en les relacions comercials entre Sud-àfrica i els principals socis** entre 2006 i 2023, incloent-hi la crisi financera de 2007-2008, el Brexit i la crisi de la COVID-19.
- **Examinar el cas de Sud-àfrica, una excolònia britànica, i el paper dels BRICS** com a estratègia per diversificar dependències i augmentar la sobirania econòmica.
- **Esmentar les característiques de les relacions.** La possibilitat que la inversió estrangera i el comerç amb les potències mundials hagi accelerat el creixement econòmic o bé la dependència desigual.

La resta del treball s'estructura de la següent manera: el segon apartat presenta el marc teòric per comprendre la financerització i els posicionaments globals de Sud-àfrica. La tercera secció es dedica a la construcció del model d'anàlisi, on es defineixen els conceptes claus i es vinculen amb els punts d'inflexió globals. La metodologia s'explica en el quart apartat. El cinquè apartat presenta els resultats obtinguts abans d'arribar a una conclusió en la sisena secció.

2. Marc teòric

L'Economia Política Internacional (EPI) ens ofereix un enfocament multidisciplinari per entendre com interactuen els actors estatals i no estatals en l'esfera econòmica global. Ens permet estudiar les dinàmiques de poder i les estructures econòmiques que modelen les relacions internacionals considerant tant factors polítics com econòmics.

Per tant, quin és el context global en què es desenvolupa la recerca? El sistema internacional es configura a partir d'elements de canvi i continuïtat, estructurat en tres grans fases des de la fi de la Guerra Freda (Barbé, 2021). La primera fase és de

constitució entre 1989 i 2001, se centra en l'hegemonia dels Estats Units (EUA) amb la desactivació de la competència pel poder, l'efervescència normativa i el desenvolupament institucional amb iniciatives com el Protocol de Kyoto de 1997 i la creació de la Cort Penal Internacional de 1998. La segona fase és de transició entre 2001 i 2008, arran dels atacs de l'11S, els EUA adopten una política exterior més unilateral i bel·licista. Mentre que l'ingrés de la Xina a l'Organització Mundial del Comerç (OMC) reforça el compromís global amb l'ordre liberal i les institucions, desactivant la percepció d'amenaça per part del gegant asiàtic. La tercera fase és la contestació des de 2008 fins a l'actualitat, caracteritzada per la gran recessió i crisi financera global, l'ascens de les potències emergents (la Xina, l'Índia, Brasil i Sud-àfrica) o ressorgents (Rússia). Hi ha una reactivació de la competència de poder, un debilitament de l'ordre liberal occidental i una revalorització dels temes de seguretat, deixant de banda el *soft power*. L'ordre mundial ha passat d'un model unipolar a un escenari més multipolar, on es qüestiona l'estructura jeràrquica del sistema global i es promouen noves formes de cooperació. Aquest canvi implica una reconfiguració i un canvi de paradigma en les relacions internacionals.

És dins d'aquesta etapa de contestació on situem la nostra anàlisi: un moment d'incertesa, però també d'oportunitats per a actors del Sud Global com Sud-àfrica. Ens basarem en tres eixos: la teoria de la financerització, els BRICS en la globalització, i la teoria del sistema-món i centre-perifèria.

2.1. La teoria de la financerització

La financerització fa referència al creixent domini de mercats financers, institucions i actors que han sorgit des del col·lapse de Bretton Woods. Segons Isaacs (2016): “la financerització es caracteritza pel predomini de la influència dels mercats financers sobre cada vegada més esferes de la vida econòmica, política i social i la subjugació d'aquests a la lògica, els dictats i els imperatius dels mercats financers” (p. 8).

La financerització ha estat estretament lligada a la liberalització financera i la desregulació, especialment des de la dècada de 1970, després de la fi del boom de la postguerra i la crisi del petroli. Les finances són essencials pel creixement econòmic, encara que amb el procés de la financerització s'ha donat lloc a la inestabilitat i la desigualtat. Es tracta d'un fenomen globalitzat, estimulat per la internacionalització de la producció, que augmenta la volatilitat, l'especulació i les crisis econòmiques. Això es reflecteix en el cas sud-africà, on s'ha experimentat una liberalització financera significativa des de la dècada de 1990, amb una exposició d'inestabilitat financera global incloent-hi el col·lapse de l'antiga URSS (Isaacs, 2016).

Però, quin impacte real ha tingut? Primer, les Corporacions No Financeres (NFCs) han prioritzat la maximització del valor per als accionistes en lloc de la inversió productiva, desenvolupant capacitats financeres pròpies i reduint la seva dependència dels bancs. Segon, les llars han esdevingut més dependents del sistema financer per l'augment tant dels seus actius (el fons de pensions), com dels seus passius (deutes hipotecaris), mentre que els bancs s'han orientat cap a la intermediació financera i el préstec a les llars. La reducció de la provisió pública ha fomentat la financerització dels ingressos individuals. Tercer, els governs han vist limitada la seva autonomia per la influència dels mercats financers, restringint la capacitat dels estats per configurar polítiques per controlar fluxos de capital i els tipus de canvi. Així doncs s'ha reforçat la influència del sector financer sobre la política econòmica (Isaacs, 2016; Lapavistas, 2011).

A més, es dona un increment de l'endeutament i amb la concentració progressiva de la riquesa s'agreugen les desigualtats estructurals, especialment visible en l'augment del deute extern en economies emergents o de renda mitjana.

Tot plegat ha contribuït a una economia més desigual i fràgil. I què passa quan la financerització arriba a Sud-àfrica? El cas sud-africà posa en relleu com els interessos financers poden incidir directament en la política i en la configuració de les estructures de classe (Ashman, 2011). La financerització ha estat especialment intensa des de la dècada de 1990, arran de la reobertura econòmica post-apartheid.

El sistema d'acumulació a Sud-àfrica es caracteritza per un Complex de Minerals i Energia (MEC) on un grup d'indústries, promogudes per l'estat, dominen i controlen l'acumulació al voltant de la mineria i l'energia. La financerització ha produït una combinació particular d'entrades de capital a curt termini i una sortida massiva de capital a llarg termini, ja que les grans corporacions domèstiques han optat per cotitzar a l'exterior i internacionalitzar les seves operacions mentre es concentren a Sud-àfrica en el sector rendible de MEC principal (Ashman, 2011).

Finalment, la financerització ha generat Noves Formes de Vulnerabilitat Externa (*NFEV* en anglès) constituïdes pel risc de grans moviments de fluxos de capital i canvis sobtats en els preus dels actius, que escapen sovint del control del govern i poden tenir un impacte econòmic (Isaacs and Kaltenbrunner, 2018). Els processos de financerització dels països en desenvolupament i emergents (*DEC* en anglès) estan estretament vinculats a la seva integració a l'economia global. Sud-àfrica és especialment rellevant, tant per la seva pertinença als BRICS com per la seva influència regional.

2.2. Els BRICS en la globalització

En el context de la globalització financera i de la persistència de relacions econòmiques asimètriques, la dependència i relacions neocolonials han estat revisades per a incorporar noves dinàmiques geopolítiques i comercials, com ara l'emergència de coalicions Sud-Sud. En el cas de Sud-àfrica, va estar sotmesa sota el control colonial britànic i forma part de la Mancomunitat Britànica de Nacions, amb el desenvolupament de llaços històrics, comercials i econòmics.

En aquest marc, el grup dels BRICS (Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud-àfrica) ha estat presentat com una alternativa tricontinental a l'ordre mundial actual i a l'arquitectura financera del domini econòmic del Nord Global. Segons Garzón (2024): “ningú imaginava que poguessin acabar sent un bloc geopolític i econòmic amb PIB superior al G7” (p. 4). Sud-àfrica ha tingut constantment el Producte Interior Brut (PIB) més petit del bloc BRICS i és la tercera economia més gran d'Àfrica; la seva inclusió en aquest grup es deu al fet que és l'economia més

avançada i estable d'Àfrica (O'Neil, 2024). Amb mecanismes com el Nou Banc de Desenvolupament (NBD) o l'Acord de Reserves Contingents (ARC) es va fer front a les institucions de Bretton Woods, com el Fons Monetari Internacional (FMI o IMF en anglès) o el Banc Mundial, per tal de promoure una major multipolaritat en el sistema mundial i el procés de la desdolarització. L'adhesió de Sud-àfrica als BRICS el 2010 suposa una oportunitat no només per diversificar aliances econòmiques, sinó també per explorar mecanismes de cooperació internacional més simètrics.

L'any 2023, durant la cimera dels BRICS celebrada a Johannesburg, es va decidir convidar a l'Aràbia Saudita, Argentina, Egipte, els Emirats Àrabs Units, Etiòpia, Iran, per convertir-se en membres dels BRICS. Finalment, Aràbia Saudita i Argentina van rebutjar l'oferta i es va afegir Indonèsia. Doncs, s'afegeixen economies emergents amb recursos de petroli i energia en els BRICS+ (Government of South Africa, 2023).

La teoria de la dependència sosté que l'obertura financera i comercial reforça la subordinació estructural del Sud Global, consolidant una posició perifèrica. Per contra, des de les perspectives neoliberals, l'obertura econòmica i la liberalització financera poden afavorir una convergència entre el Nord i el Sud mitjançant la integració als mercats globals. Pel que fa als BRICS, el debat és si representen una aposta per l'emancipació o una nova forma d'imperialismes amb la influència creixent de la Xina dins del grup, on podria reforçar una jerarquia interna asimètrica i no una multipolaritat (Bond, 2013).

2.3. La teoria de centre-perifèria de Prebisch i teoria del sistema-món de Wallerstein

Farem ús de la teoria de centre-perifèria i del sistema-món per tal de comprendre la possible dependència i el desigual intercanvi entre nord i sud, entre Sud-àfrica i la UE. Sud-àfrica és una potència regional de la semiperifèria que forma part dels BRICS (un paper intermedi), mentre la UE és una potència mundial o un bloc dels països del *nucli*.

La teoria de centre-perifèria és desenvolupada als anys cinquanta per l'economista argentí, Raúl Prebisch, i acaba sent denominat per la Comissió Econòmica per a Amèrica Llatina i el Carib (CEPAL) com un mètode d'anàlisi històric i estructural. Aquesta teoria ha constituït el nucli de la teoria del desenvolupament dels països perifèrics. Analitza la relació entre països del centre i països de la perifèria dins del sistema capitalista internacional. La premissa principal és que el desenvolupament està lligat al sistema capitalista i la seva estructura de dominació i, per tant, afavoreix la desigualtat d'intercanvi entre nord i sud. Les oportunitats dels països en vies de desenvolupament o de la perifèria són mínimes perquè tenen un paper subordinat en el món capitalista, on s'especialitzen en la producció de matèries primeres que s'exporten al centre a canvi de manufactures. L'explotació és una part integral del sistema capitalista i comporta que el subdesenvolupament no és un moment històric sinó una condició estructural en una part del sistema, és a dir, una perifèria que serveix al centre desenvolupat. També s'assumeix que el centre emet la moneda de reserva, que és l'única moneda a la perifèria (Pérez Caldentey & Vernengo, 2016). Els països considerats del centre són els EUA, el Japó, Austràlia i la Banana Blava¹. Després tindriem la perifèria que es concentra a Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina (Gil, 2023).

Finalment, Johan Galtung introdueix la idea de poder i violència estructural per explicar com el sistema global afavoreix el centre i limita la perifèria. Segons ell, l'imperialisme estructural és una relació desigual on el centre domina la perifèria mitjançant jerarquies, manca de cooperació entre països perifèrics i un control centralitzat de les relacions amb l'exterior (Galtung, 1971).

La teoria del sistema-món és tractada per Immanuel Wallerstein, un sociòleg estatunidenc que ofereix un marc analític per entendre l'emergència i la consolidació del capitalisme com un sistema global. El capitalisme és un sistema històric que es desenvolupa a escala mundial, estructurat segons una divisió

¹ Banana Blava o *Blue Banana* en anglès és una franja que ressalta el gran eix industrial europeu i abasta des del nord-est d'Anglaterra fins al nord d'Itàlia, passant per Bèlgica, Països Baixos i la conca del Rin d'Alemanya.

internacional del treball, relacions asimètriques i jeràrquiques entre les diferents regions del món. Wallerstein (2005), defineix el sistema-món modern com una “economia-món capitalista” (p. 70).

Aquest sistema global jerarquitza organitza els països en tres categories. La primera categoria és el *nucli* que s’integra amb els Estats amb economies avançades i accés a la tecnologia sofisticada. També es beneficien d’un sistema internacional que afavoreix els seus interessos econòmics i polítics, exercint control sobre les institucions globals assegurant la seva hegemonia política, econòmica i militar mitjançant l’explotació a altres regions. La segona categoria és la *perifèria* on es troben països dèbils i dependents que subministren les matèries primeres, compten amb mà d’obra poc qualificada i reprimida. Aquí hi ha una falta de tecnologia avançada, de poder polític i econòmic, perpetuant així la dependència que fa que siguin poc competitives enfront del nucli. És possible estar al nucli i a la perifèria alhora? La tercera categoria contesta aquesta pregunta, la *semiperifèria* que actua com intermediària combinant activitats del nucli i la perifèria i esmorteix tensions entre totes dues regions. Per tant, el nucli controla el sistema, manté la divisió internacional del treball i reforça les desigualtats globals impedit els canvis estructurals. Per exemple, Wallerstein proporciona una llista de països considerats de la semiperifèria que seria Argentina, Brasil, Corea del Sud, l’Índia, Indonèsia, Mèxic, Nigèria, Sud-àfrica, Turquia, i la Xina (Wallerstein, 2005).

El marc teòric exposat ofereix una base per analitzar el paper de Sud-àfrica en l’ordre econòmic global des de la crisi de 2007-2008. La teoria de la financerització mostra com l’obertura als mercats globals ha augmentat la seva vulnerabilitat financera i ha reforçat desigualtats. Alhora, la participació en els BRICS+ obre noves possibilitats de cooperació i diversificació, tot i que també planteja riscos de noves dependències, especialment amb actors com la Xina. Les teories del sistema-món i centre-perifèria permeten comprendre com Sud-àfrica es mou entre una posició de subordinació estructural i una aposta per alternatives Sud-Sud que qüestiona l’ordre mundial.

3. Model d'anàlisi

Els objectius d'aquest model són establir un pont entre el marc teòric i l'anàlisi empírica per tal d'estudiar com la financerització ha incidit en la dependència econòmica de Sud-àfrica des de la crisi de 2007-2008. Interpretant a la vegada esdeveniments globals posteriors com el Brexit i la COVID-19 i, per tant, considerant si s'han transformat aquestes relacions i la posició de Sud-àfrica en els BRICS i el sistema-món.

Es parteix de dos conceptes clau per aquesta recerca: la financerització i la reconfiguració geopolítica. La *financerització* es defineix com el procés pel qual els mercats financers, els actors i les institucions adquireixen un paper creixent en la gestió econòmica, política i social. Comporta una subordinació de l'economia productiva als interessos del capital financer, una major exposició a la volatilitat externa i un augment de la dependència de fluxos financers globals. La *reconfiguració geopolítica* fa referència als canvis en la distribució del poder global, especialment a partir de la crisi de 2007-2008 i amb l'ascens de nous actors com els BRICS. Es qüestiona l'hegemonia del Nord Global i es busca una nova arquitectura internacional per reduir la dependència històrica.

La hipòtesi 1 és: "La financerització ha experimentat un aprofundiment en els darrers anys, d'acord amb certes línies d'evolució observades per Ashman (2011)" i la hipòtesi 2 és: "L'emergència de noves aliances bilaterals impulsades per actors de la semiperifèria està afavorint una diversificació de les aliances comercials i financeres de Sud-àfrica".

Les preguntes específiques serveixen per a la contrastació empírica. Al llarg del treball s'aborda la pregunta d'investigació principal: "Com la financerització afecta les relacions entre Sud-àfrica i la Unió Europea des de la crisi de 2007-2008?". A més, es plantegen preguntes complementàries com: "Com ha evolucionat la dependència financera de Sud-àfrica respecte a capital extern?" "Quins canvis s'han observat en les aliances comercials i financeres de Sud-àfrica des de 2008?" "Sud-àfrica tendeix a apropar-se més a les economies emergents de l'Est o manté una vinculació prioritària amb la UE i els EUA?".

Es proposa una representació gràfica on es visualitzin les dades macroeconòmiques sud-africanes. La financerització es veurà estudiada per la balança de pagaments, la inversió de cartera, la Inversió Estrangera Directa (IED) i l'endeutament amb dades del FMI. Els punts d'inflexió i les aliances es veuran reflectits en les exportacions i importacions. La dependència econòmica es tindrà en compte analitzant la balança comercial amb els principals socis comercials i la diversificació, tenint en compte la UE, la Xina, els EUA i el Regne Unit, i la balança de pagaments considerant els dèficits i superàvits.

La política interna i exterior del país és important per identificar possibles posicionaments i raons per agafar distància amb els seus socis i els canvis macroeconòmics interns. Els acords comercials permetran analitzar d'una manera formal, les relacions establertes.

4. Metodologia

L'estudi se centra en Sud-àfrica com a cas d'anàlisi, considerant-lo un país de la semiperifèria del sistema que manté una relació asimètrica amb la UE. Les relacions comercials i financeres de Sud-àfrica i la UE i l'impacte de la financerització en el desenvolupament econòmic sud-africà són les unitats d'anàlisi principals. El període d'estudi abasta des de 2006 fins 2023, des de la crisi financera global de 2007-2008 fins als esdeveniments més recents, incloent-hi el Brexit a 2016 i la crisi de la COVID-19 a 2020, té en compte aquests 3 punts d'inflexió que han influït en l'estructura econòmica global i sud-africana.

Per abordar la metodologia del treball, s'utilitzarà una combinació de mètodes quantitatius i qualitatius. D'una banda, l'anàlisi quantitativa estadística ofereix una visió empírica i mesurable de l'impacte de la financerització, on s'analitzaran dades macroeconòmiques i estadístiques com: les exportacions i importacions per entendre l'evolució productiva, els canvis de socis i la capacitat per inserir-se en els mercats globals; la balança de pagaments per captar el conjunt de relacions econòmiques exteriors del país i recollir els efectes de la financerització; la IED per reflectir els compromisos a llarg termini del capital internacional amb l'economia

sud-africana; la inversió de cartera per presentar els fluxos de capital a curt termini més especulatius i sensibles als canvis de context internacional; i l'endeutament per comprendre la vulnerabilitat externa. Tanmateix, les dades es troben a l'Annex 1, en un full de càlcul Excel, i s'interpretaran amb el suport de representacions gràfiques per facilitar l'observació de les tendències.

D'altra banda, l'anàlisi qualitativa fa possible estudiar les estructures polítiques i econòmiques que configuren l'ordre internacional i pretén abordar els tractats comercials entre Sud-àfrica i la UE com l'Acord d'Associació Econòmica de l'Àfrica Meridional (EU-SADC EPA) que exemplifiquen els vincles comercials d'aquests. També remarca l'apropament a la Xina i la recent crispació en les relacions entre Sud-àfrica i EUA, un aspecte important per entendre la reconfiguració dels aliats estratègics. Cal destacar que aquesta selecció d'esdeveniments no és estadísticament significativa, de manera que l'anàlisi qualitativa té un valor exploratori.

L'enfocament metodològic mixt busca respondre la pregunta de recerca i permetrà veure el rol de Sud-àfrica en les dinàmiques globals, juntament amb les relacions amb la UE. Es consideraran les entrades a la UE com a països membres de Bulgària i Romania l'any 2007 i Croàcia l'any 2013, també la sortida oficial del Regne Unit l'any 2020.

El treball es fonamenta en dades secundàries, obtingudes de fonts oficials i acadèmiques. A partir de les bases de dades econòmiques de l'Eurostat, WITS i FMI. També a partir de les trobades amb el professorat i els coneixements obtinguts a matèries com Relacions Internacionals, Sistema Contemporani Internacional i Economia Internacional.

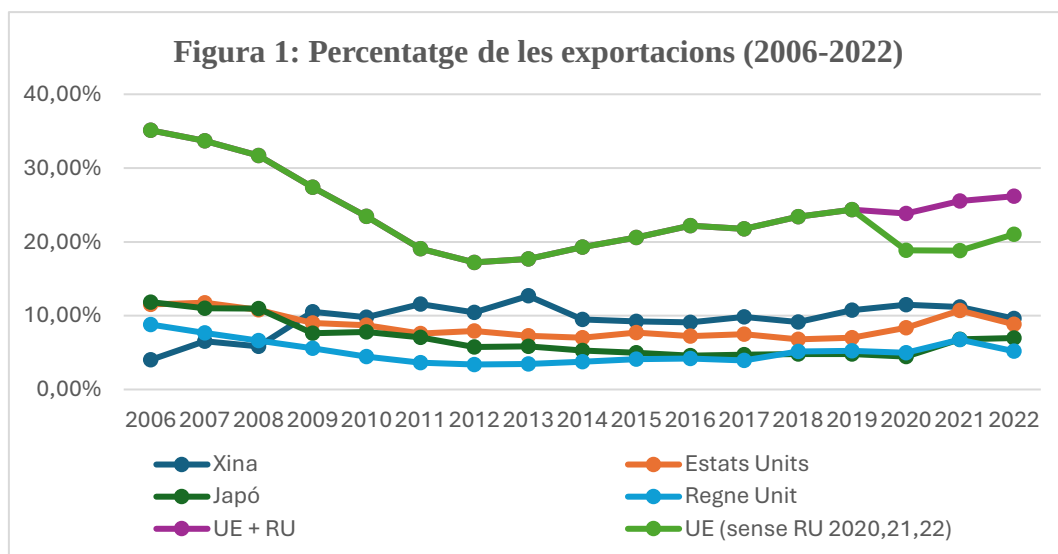
5. Resultats

Les exportacions i les importacions, la variació dels productes, la Inversió Estrangera Directa (IED), la inversió de cartera i l'endeutament són variables clau per entendre l'evolució econòmica de Sud-àfrica. A continuació, s'analitzaran

aquestes variables a partir de les dades obtingudes de WITS i del FMI, tenint en compte també el context geoestràtegic i els canvis polítics i comercials recents.

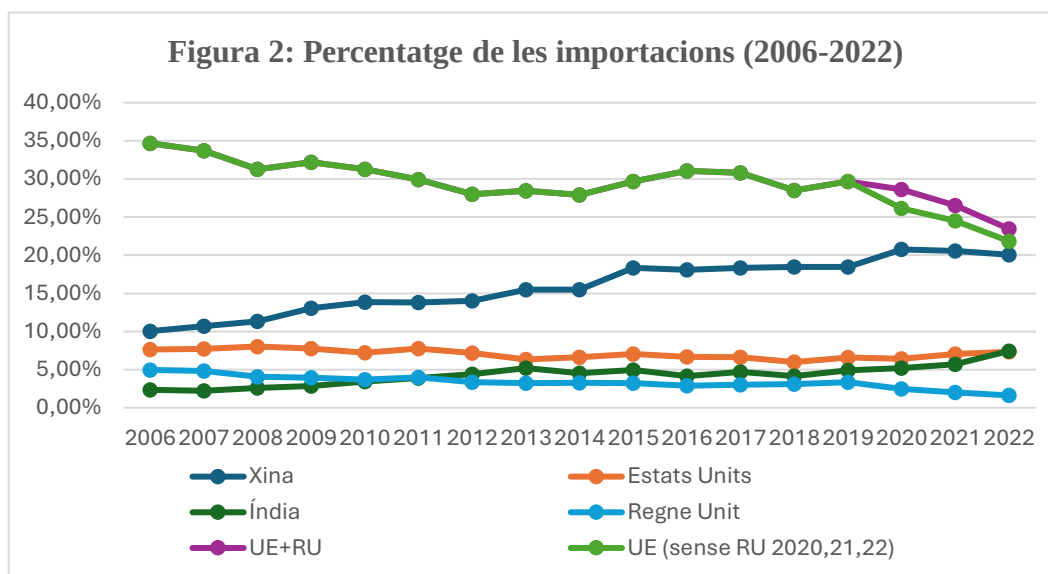
Sud-àfrica ocupa una posició estratègica dins del comerç internacional gràcies a la localització del port de la Ciutat del Cap, que serveix per connectar el comerç internacional d'Àsia i Amèrica Llatina. A més, la seva participació en els BRICS aporta una dimensió clau a les seves relacions comercials. Segons dades de WITS (2006-2022), els principals socis comercials en exportacions de Sud-àfrica de 2022 van ser: la UE (21% considerant la UE post-Brexit), la Xina (9,62%), els EUA (8,82%), Japó (6,99%) i el Regne Unit (5,18%). En termes d'importacions, la UE liderava amb un 21,38%, seguida de la Xina (20,08%), l'Índia (7,45%), els EUA (7,33%) i l'Aràbia Saudita (4,02%). Cal destacar un retrocés del Regne Unit, que va representar només un 1,62% de les importacions, situant-se en tretzena posició.

Les tendències comercials reflectides en la Figura 1 mostren una disminució de les exportacions cap a la UE, possiblement per l'impacte de la crisi de 2007-2008 i un canvi d'orientació dels interessos del govern sud-africà. L'entrada als BRICS l'any 2010 coincideix amb l'increment de les exportacions amb la Xina. El procés del Brexit no ha sigut un fet que hagi causat un allunyament en les exportacions entre Sud-àfrica i el Regne Unit (Gibb, 2016). No obstant això, la consciència de l'apoderament financer sud-africà, l'entrada a formar part dels BRICS i el canvi de paradigma internacional, podrien haver sigut un detonant pel qual les exportacions amb els EUA han baixat.

Font: WITS (2006-2022). Elaboració pròpia.

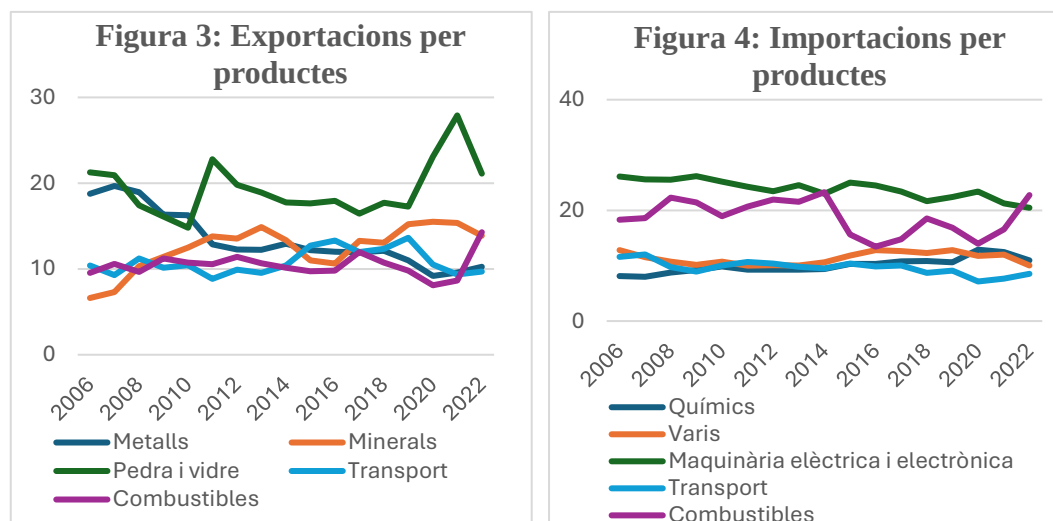
Pel que fa a les importacions, a la Figura 2, s'observa una clara disminució de les relacions amb la UE i el Regne Unit, alhora que creixen les importacions exponencialment procedents de la Xina i l'Índia. L'entrada als BRICS i el canvi de paradigma internacional, potser ha accelerat aquest procés aquests setze anys. En canvi, la relació amb els EUA no expressa cap fluctuació important, tampoc amb l'entrada al poder de Donald Trump l'any 2016.

Font: WITS (2006-2022). Elaboració pròpia.

A l'escala global, Sud-àfrica representa encara una proporció relativament petita del comerç exterior de les grans potències: al 2022, era responsable d'un 1,01% de les exportacions i un 0,89 de les importacions de la UE; i d'un 1,20% i un 0,68 respectivament en el cas de la Xina (WITS Data, 2022).

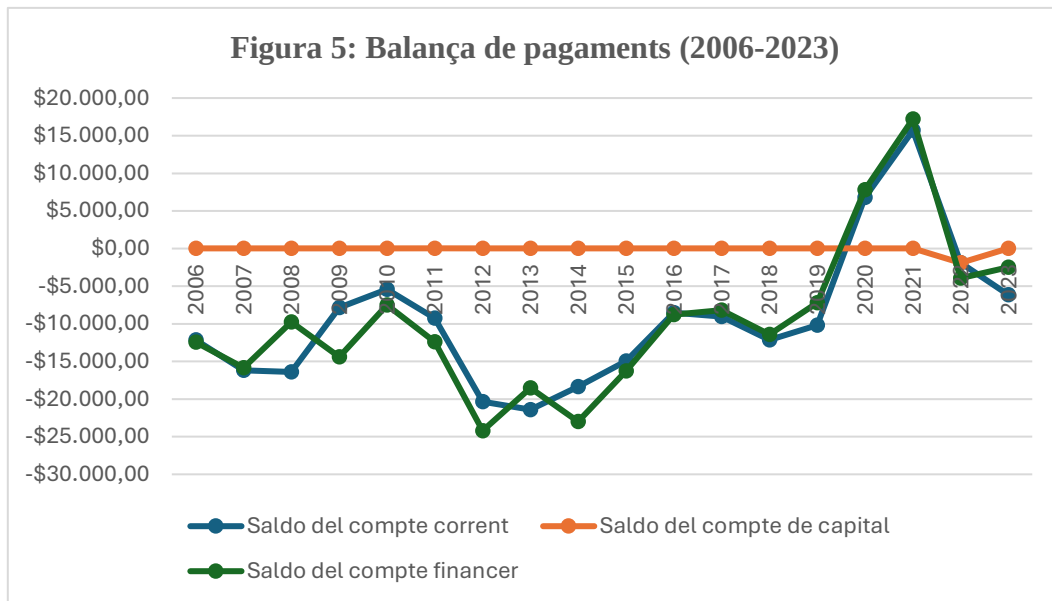
La diversificació de les exportacions i les importacions és important per comprendre les relacions que s'estableixen i la composició sectorial. La Figura 3 mostra els 5 productes per sectors més exportats per Sud-àfrica a 2022: pedra i vidre amb una quota del producte de 21,10%, combustibles (14,28%), minerals (13,88%), metalls (10,24%) i transport (9,71%). La Figura 4 representa que els principals productes per sector importats per Sud-àfrica a 2022, van ser: combustibles (22,79%), maquinària elèctrica i electrònica (20,47%), químics (10,97%), varis (10,03%) i transport (8,52%). S'observa una concentració dels productes del sector de la mineria i l'energia (MEC), presents en les exportacions i les importacions.

Font: WITS (2006-2022). Elaboració pròpia.

La balança de pagaments registra les transaccions econòmiques, tant comercials com financeres, realitzades pels residents i no residents d'un país. La figura 5 reflecteix l'evolució de la balança de pagaments, incloent-hi el compte corrent, de capitals i financer. El compte corrent ha estat negatiu fins a 2020, indicant un dèficit corrent, quan els pagaments eren més grans que els ingressos del país. Aquesta situació implicava la necessitat de finançament addicional, ja que tant el compte corrent com el de capitals estaven per sota de zero. A partir de 2011 s'observa una caiguda notable, atribuïble a una dèbil competitivitat exportadora i a la dependència de les importacions del petroli.

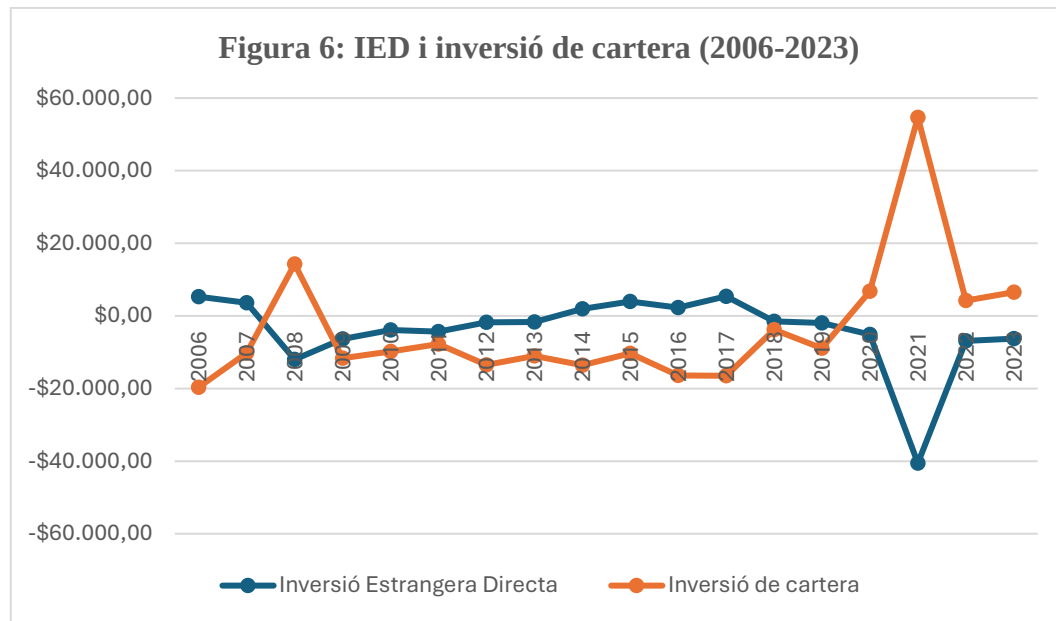
A més, des del 2016 es registra un superàvit comercial, ja que les exportacions superen les importacions, fins i tot durant la caiguda del comerç global entre 2019 i 2020 (vegeu Annex 2). Els resultats negatius del compte financer reflecteixen una entrada neta de capitals, en un context marcat per la inestabilitat política i corrupció durant el govern de Jacob Zuma entre 2009 i 2018. Són positius entre 2020 i 2021 durant la COVID-19. Amb l'arribada de la crisi energètica a 2022, els fluxos financers tornen a valors negatius rebent importants entrades de capitals, fruit de l'increment de les importacions per la generació d'energia. Pel que fa al compte capital es manté en valors marginals durant tot aquest període analitzat (IMF, 2025).

Font: IMF (2025). Elaboració pròpia.

La IED i la inversió de cartera formen part de la balança de pagaments, a l'apartat del compte financer. La IED considera les inversions a llarg termini, com podrien ser fàbriques, infraestructures i empreses. Els valors negatius indiquen que les entrades o l'increment de passius amb capital estranger d'un país superen les sortides o increment d'actius a l'estranger i, per tant, el país presenta una Posició Inversora Internacional negativa (PII). Això implica que hi ha una major presència de capital estranger al país que no pas d'inversions pròpies a l'exterior. Quan és positiu, el país inverteix en les empreses estrangeres amb unes sortides de capital més elevades. (DataBank, 2025).

A la figura 6, podem veure períodes positius de la IED entre 2006-2007 on hi havia confiança a l'entorn econòmic i estabilitat, i es veu clarament una reducció amb la crisi de 2007-2008 amb entrades d'inversió estrangera moderada i amb afectacions a la inversió fins a 2014, quan torna a ser positiva. A 2021, hi ha un fort canvi negatiu amb les seqüeles de la COVID-19 amb molta incertesa, contracció global i les empreses sud-africanes no inverteixen tant com rebien. També va haver-hi una gran operació corporativa i un intercanvi d'accions entre Naspers (empresa sud-africana) i Prosus (empresa neerlandesa), que ha pogut potenciar aquesta IED (UN Trade & Development, 2022).

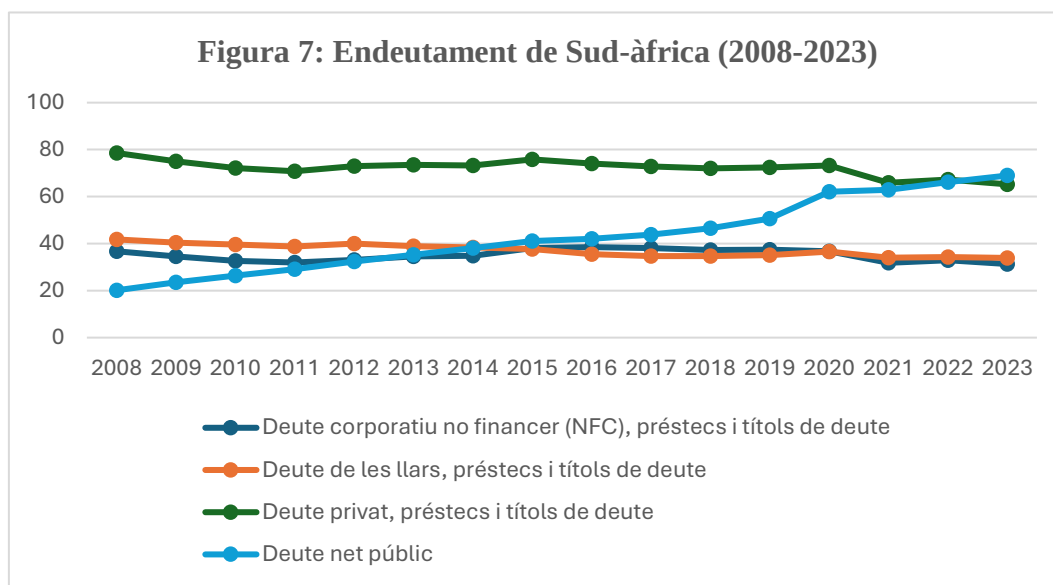

Font: IMF (2025). Elaboració pròpia.

En canvi, la inversió de cartera inclou les inversions més volàtils i especulatives com les accions i bons. Aquesta comença amb l'especulació dels mercats d'abans la crisi financera i creix fins a 2008, amb una sortida neta de capital financer. Els inversors estrangers, a causa de la incertesa global, van vendre ràpidament actius sud-africans per tornar a actius més segurs, confirmant el fenomen de *flight to safety*. Els següents anys, el capital torna amb més inversió de cartera entrant, Sud-àfrica és vista com una economia emergent atractiva durant aquells anys fins a 2018. Es veu un apropament al 0 i està possiblement relacionat amb la pujada del tipus d'interès als EUA, la debilitat del rand (moneda sud-africana) i la inestabilitat política post-Zuma. A 2021, just després de la COVID-19, va haver-hi una sortida massiva de capital de cartera, hi ha una fuga especulativa de capital i inestabilitat financera. Els residents van adquirir actius de l'exterior o bé els inversors estrangers van vendre actius sud-africans. El país no ha recuperat plenament la confiança dels inversors de cartera d'abans de la pandèmia (Sylla & Luthango, 2020).

Cal tenir en compte, la procedència per regions de la IED entrant. A 2023, Europa liderava amb un 72,56% del total de la inversió cap a Sud-àfrica, seguida per l'Est d'Àsia (8,71%) i Amèrica del Nord i Central (8,52%) (IMF, 2025) (vegeu Annex 3).

L'endeutament és un factor a tenir en compte quan parlem de financerització. A la Figura 7, veiem que el deute net ha augmentat de manera sostinguda des de 2008. Entre 2008 i 2014 la IED cau com a resposta de la crisi financera global per l'efecte *flight to safety*, mentre que l'endeutament públic augmenta. Hi ha un augment del 10% al 2020 del deute públic i acaba posicionant-se l'any 2023 en un 68,9% del PIB, coincidint amb la pandèmia i la fuga de capital. L'endeutament públic elevat pot reduir la confiança dels inversors, alentir la inversió estrangera i pressionar negativament la balança de pagaments. La volatilitat del capital empitjora la situació, generant un cercle viciós on menys inversió implica més endeutament, el qual fa que augmenti més el risc econòmic i, per tant, encara menys inversió. El deute privat (65,23% a 2023) ha estat més estable fins arribar a una disminució entre 2020-2021 per un entorn més restrictiu o una disminució de la demanda en context de recessió. El deute de les NFCs (31,23% a 2023) ha estat més estable fins arribar a una disminució entre 2020-2021 per un entorn més restrictiu o una disminució de la demanda en context de recessió. El deute de les llars (33,91%) disminueix reflectint senyals de prudència financera per part de les famílies o bé un menor accés al crèdit.

Font: IMF (2025). Elaboració pròpia.

En aquest context global complex, els acords de permuta de divises, anomenats *currency swaps* en anglès permeten als bancs centrals intercanviar divises per mantenir l'estabilitat financera, augmentar les reserves, donar suport a les corporacions nacionals i mostrar confiança entre els governs. En el cas de Sud-àfrica, té un acord d'intercanvi amb la Xina des de 2015, per tal de promoure el comerç bilateral, la inversió i promoure l'ús internacional del renminbi (o bé iuan, és la moneda xinesa), en un marc de desdolarització creixent (Steil, 2024).

Finalment, cal tenir en compte els vincles diplomàtics i comercials recents. La crisi diplomàtica amb els EUA, amb l'expulsió de l'ambaixador sud-africà, afegeix una capa més d'incertesa a aquest context de canvi de paradigma. Després de l'anunci d'aranzels per part de Trump, Cyril Ramaphosa, el president sud-africà des de 2018, ha destacat la voluntat de mantenir relacions “mútuament beneficioses” amb els EUA, una postura que subratlla l'estratègia de Sud-àfrica de buscar aliances equilibrades per garantir el seu creixement econòmic (elEconomista.es, 2025; BusinessTech, 2025).

Alhora, hi ha una relació amb la UE i l'Acord d'Associació Econòmica de l'Àfrica Meridional (EU-SADC EPA) que regula el comerç de mercaderies entre la UE i l'Àfrica Austral, des de l'any 2016 i juntament amb Botswana, Lesotho, Moçambic, Namíbia i Swazilàndia. La UE és el soci comercial amb més pes de Sud-àfrica i el principal inversor estranger, i Sud-àfrica és el soci comercial més important de la UE a l'Àfrica subsahariana i es beneficia d'un nou accés al mercat en comparació amb l'Acord de Comerç, Desenvolupament i Cooperació entre la UE i Sud-àfrica (TDCA), vigent fins a 2016. Ara es té accés a millors condicions comercials en l'agricultura i la pesca, incloent-hi vi, sucre, productes de la pesca, flors i conserves de fruites (European Commission, 2023).

El passat 13 de març de 2025, la presidenta de la Comissió Europea i el president del Consell Europeu, juntament amb Cyril Ramaphosa, es van reunir a la Ciutat del Cap per reafirmar el compromís d'Europa amb la seva associació única amb Sud-àfrica i enfortir els llaços estratègics. A més de donar suport a la presidència del G20 de Sud-àfrica, Ursula von der Leyen, va anunciar un paquet d'inversió global

de la UE amb Sud-àfrica per valor de 4.700 milions d'euros per tal de donar suport a la transició energètica justa, reforçar la infraestructura de connectivitat i enfortir la capacitat de producció de vacunes de Sud-àfrica (European Union Delegation of South Africa, 2025).

6. Discussió i conclusions

Aquesta recerca ha tingut com a objectiu respondre a la pregunta de recerca: “Com la financerització afecta les relacions entre Sud-àfrica i la Unió Europea des de la crisi de 2007-2008?”. A través de l'anàlisi de dades macroeconòmiques i l'aplicació de teories s'ha pogut identificar com el procés de financerització ha incrementat la dependència de Sud-àfrica envers els fluxos de capital internacional, provinents de la UE i la Xina. El creixement de la inversió de cartera i l'augment de la volatilitat financera han exposat el país a nous riscos estructurals, perpetuant una dinàmica de desequilibri i vulnerabilitat davant de canvis externs.

Per tant, es confirma la H1: “La financerització ha experimentat un aprofundiment en els darrers anys, d'acord a certes línies d'evolució observades per Ashman (2011)”. S'hi observen entrades de capital a curt termini amb la inversió de cartera entre 2009 i 2020, i sortides de capital a llarg termini entre 2014 i 2017. Tant les exportacions com les importacions per productes mostren la rellevància dels minerals i l'energia pel comerç sud-africà. També hi ha un augment de l'endeutament públic i una vulnerabilitat financera vinculada als fluxos globals i, per tant, es reflecteix una continuïtat amb el patró assenyalat per Ashman.

De la mateixa manera, s'afirma la H2: “L'emergència de noves aliances bilaterals impulsades per actors de la semiperifèria està afavorint una diversificació de les aliances comercials i financeres de Sud-àfrica”. Si bé la participació activa als BRICS ha permès ampliar la gamma de socis comercials, com es veu en l'increment de les importacions i exportacions amb la Xina i l'Índia. L'acord de *currency swaps* amb la Xina evidencia l'increment de les relacions amb el país xinès, el qual ha assumit un rol dominant dins del bloc Sud-Sud. Malgrat que la UE manté un pes important en IED i la balança comercial sud-africana, s'ha pogut diversificar les

aliances. L'augment de les relacions amb la Xina podria comportar nous desequilibris comercials, reproduint dinàmiques asimètriques similars a les que es volien evitar amb els actors tradicionals del Nord Global.

El Brexit no ha tingut un impacte directe ni significatiu en les relacions de Sud-àfrica. La crisi financera i la pandèmia de la COVID-19 han suposat punts d'inflexió de canvi en les relacions comercials i financeres. S'observa una major interacció amb la Xina i una reorientació cap a aliances com els BRICS, mentre que les relacions amb la UE i els EUA han perdut intensitat. Si bé és cert que EU-SADC EPA i la recent trobada entre Sud-àfrica i la UE enforteix vincles estratègics i comercials; les tensions amb els EUA deixen un futur més incert. Sud-àfrica consolida una política exterior diversificada entre vells aliats i noves potències emergents.

Aquest treball obre camins per a futures investigacions sobre la financerització i la dependència d'altres països africans o bé BRICS i per explorar el paper de les institucions regionals en la reconfiguració del desenvolupament econòmic.

Finalment, la recerca posa de manifest que la financerització no és només un procés econòmic, sinó també una eina de poder que condiciona les relacions internacionals i que incideix de manera desigual en els països segons la seva posició al sistema-món. La posició de Sud-àfrica com potència regional africana i membre dels BRICS la posiciona en un lloc estratègic en un món financeritzat, encara que aprofundeix en les desigualtats estructurals, la vulnerabilitat externa i redefineix constantment les aliances en un món cada cop més multipolar.

7. Bibliografia

Ashman, S., Fine, B. & Newman, S. (2011). The Crisis in South Africa: Neoliberalism, Financialization and Uneven and Combined Development. *Socialist Register*, 47: 174–195.

Barbé, E. (2021). *Las Normas Internacionales ante la Crisis del Orden Liberal*. Madrid: Tecnos.

Bond, P. (10 d'abril de 2014). *BRICS and the tendency of sub-imperialism*. *Pambazuka News*. Recuperat de <https://pambazuka.org/brics-and-tendency-sub-imperialism>

BusinessTech. (3 d'abril de 2025). *Ramaphosa responds to new 30% tariff on South Africa*. Recuperat de <https://businesstech.co.za/news/business/819458/ramaphosa-responds-to-new-30-tariff-on-south-africa/>

DataBank. (2025). *Metadata Glossary*. World Bank Group. Recuperat de <https://databank.worldbank.org/metadataglossary/world-development-indicators/series/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS>

elEconomista.es. (16 de març de 2025). *EEUU da 72 horas al embajador de Sudáfrica para abandonar el país tras acusar a Trump de supremacismo*. Recuperat de <https://www.eleconomista.es/economia/noticias/13269918/03/25/eeuu-da-72-horas-al-embajador-de-sudafrica-para-abandonar-el-pais-trasacusar-a-trump-de-supremacismo.html>

ELIAMEP. (12 d'octubre de 2023). *Assessing the South African and European Union Strategic Partnership: Past and contemporary challenges, and future areas of cooperation*. Hellenic Foundation For European & Foreign Policy. Recuperat de <https://www.eliamep.gr/en/assessing-the-south-african-and-european-union-strategic-partnership-past-and-contemporary-challenges-and-future-areas-of-cooperation/>

European Commission. (2024). *EU trade relations with South Africa*. Recuperat de https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/south-africa_en

European Commission. (2024). *EU trade relations with Southern African Development Community (SADC)*. Recuperat de https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/southern-african-development-community-sadc_en

European Union Delegation to South Africa. (17 de març de 2025). *South Africa and the EU strengthen partnership and boost trade and investments*. Recuperat de https://www.eeas.europa.eu/delegations/south-africa/south-africa-and-eu-strengthen-partnership-and-boost-trade-and-investments_en

Eurostat (10 de juny de 2024). *International trade in goods by partner*. European Commission. Recuperat de https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods_by_partner

Galtung, J. (1971). A Structural Theory of Imperialism. *Journal Of Peace Research*, 8 (2), 81-117. Recuperat de <https://doi.org/10.1177/002234337100800201>

Garzón Baeza, A. (2024). *BRICS: La transición hacia un orden mundial multipolar* (pp. 1-34). Madrid: Ediciones Akal.

Gibb, R. (setembre de 2016). *The impact of Brexit on South Africa*. Johannesburg: The Brenthurst Foundation. Recuperat de <https://www.thebrenthurstfoundation.org/uploads/9052b847-c84a-4d50-88f2-84baa7ed3065.pdf>

Gil, A. (13 de febrer 2023). *La teoría del centro-periferia - Mapas de El Orden Mundial*. El Orden Mundial - EOM. Recuperat de <https://elordenmundial.com/mapas-y-graficos/la-teoria-del-centro-periferia/>

Government of South Africa. (24 d'agost de 2023). *XV BRICS Summit: Johannesburg II Declaration*. Recuperat de https://www.gov.za/sites/default/files/speech_docs/Jhb%20II%20Declaration%2024%20August%202023.pdf

IMF. (2025). *IMF Data*. International Monetary Fund. Recuperat de [https://data.imf.org/en/Data%20Explorer?datasetUrn=IMF.STA:BOP_AGG\(9.0.1\)&dataPresentation=H_BOP_AGG_GLOBAL_DISCREPANCIES](https://data.imf.org/en/Data%20Explorer?datasetUrn=IMF.STA:BOP_AGG(9.0.1)&dataPresentation=H_BOP_AGG_GLOBAL_DISCREPANCIES)

IMF. (2025). *South Africa DataMapper*. Recuperat de <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/ZAF>

Isaacs, G. (2016). *Financialisation and development: South African case study* (FESSUD Working Paper Series No. 142). University of the Witwatersrand. Recuperat de https://fessud.org/wp-content/uploads/2015/03/FinancialisationDevelopment-SouthAfrica_FESSUD-Working-Paper142.pdf

Isaacs, G. & Kaltenbrunner, A. (2018). *Financialization and Liberalization: South Africa's New Forms of External Vulnerability*, in *Competition & Change* 22(4), 437-463.

Lapavitsas, C. (2011). *Theorizing financialization*. <http://gesd.free.fr/lapafi.pdf>

Nassif, A. (2024). *El modelo centro-periferia y la economía política de la Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL): ayer y hoy*. CEPAL. Recuperat de <https://www.cepal.org/es/publicaciones/81224-modelo-centro-periferia-la-economia-politica-la-comision-economica-america>

O'Neill, A. (2024). *Gross domestic product of the BRICS countries from 2000 to 2029*. Statista. Recuperat de <https://www.statista.com/statistics/254281/gdp-of-the-bric-countries/>

Pérez Caldentey, E., & Vernengo, M. (2016). *Raúl Prebisch y la dinámica económica: Crecimiento cíclico e interacción centro-periferia*. Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL). Recuperat de <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/54711cb5-a9c6-4092-a17b-999ba2cabd9b/content>

WITS Data. (2006-2022). South Africa Import Partner Share by country % 2006 – 2022. Recuperat de <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/ZAF/StartYear/2006/EndYear/2022/TradeFlow/Import/Partner/BY-COUNTRY/Indicator/MPRT-PRTNR-SHR>

Steil, B. (2 d'octubre de 2024). *Central Bank Currency Swaps Tracker*. Council on Foreign Relations. Recuperat de <https://www.cfr.org/tracker/central-bank-currency-swaps-tracker#chapter-title-0-3>

Sylla, N. S., & Luthango, S. (7 de maig de 2020) *South Africa after COVID-19*. Rosa Luxemburg Stiftung. Recuperat de <https://www.rosalux.de/en/news/id/42225/south-africa-after-covid-19>

UNCTAD (9 juny de 2022). *Investment flows to Africa reached a record \$83 billion in 2021*. Recuperat de [https://unctad.org/news/investment-flows-africa-reached-record-83-billion-2021#:~:text=Foreign%20direct%20investment%20\(FDI\)%20to,investment%20flows%20to%20the%20continent](https://unctad.org/news/investment-flows-africa-reached-record-83-billion-2021#:~:text=Foreign%20direct%20investment%20(FDI)%20to,investment%20flows%20to%20the%20continent).

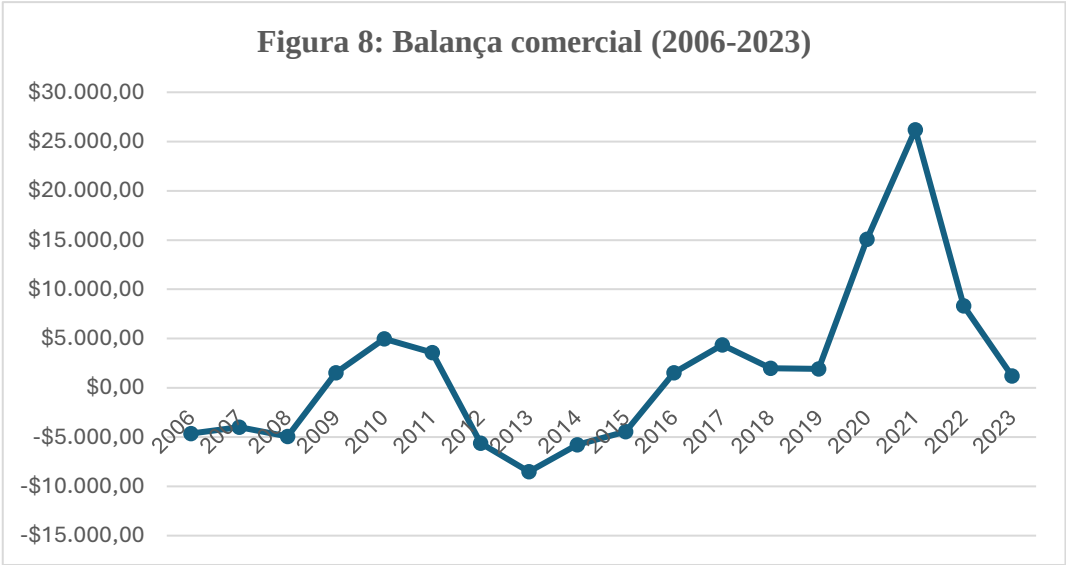
Wallerstein, I. (2005). *Análisis de sistemas-mundo: Una introducción*. Siglo XXI Editores. Recuperat de <https://sociologiadeldesarrollo.files.wordpress.com/2014/11/223976110-26842642-immanuel-wallerstein-analisis-de-sistemas-mundo.pdf>

8. Annexos

Annex 1: Enllaç a l'Excel – Elaboració pròpia, dades de WITS i FMI

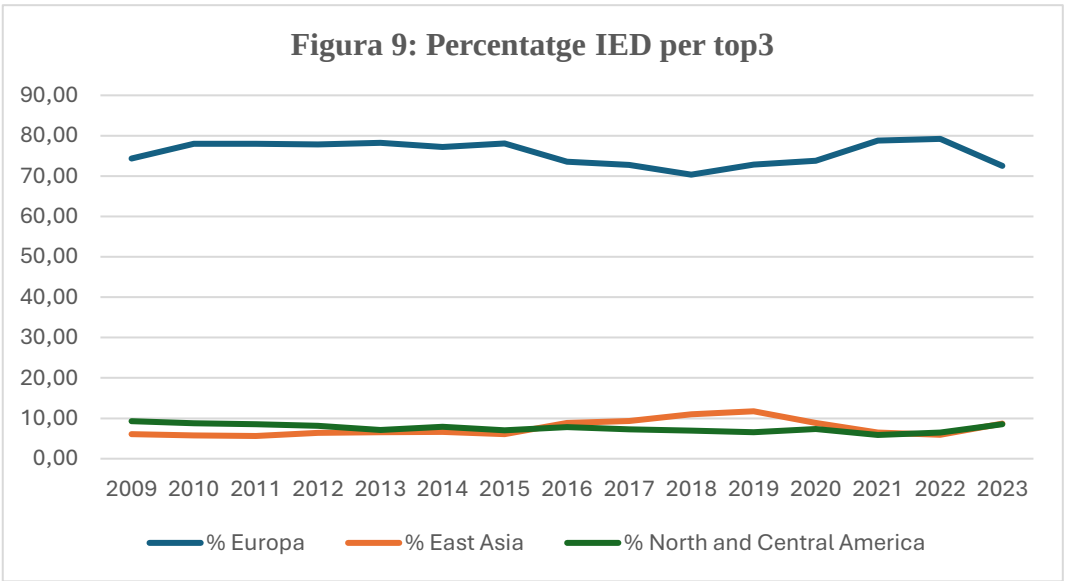
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1BxDSRh2GZzY5yPAIn-EI6F_Oek8QLjt/edit?usp=sharing&ouid=116560412928161035811&rtpof=true&sd=true

Annex 2: Balança comercial

Annex 3: Percentatge de IED entrant

Font: IMF (2025). Elaboració pròpia

per top 3 regions

Font: IMF (2025). Elaboració pròpia